

Szalai Ákos

A HERITAGE FOUNDATION A CSALÁDPOLITIKÁRÓL

A *Re:Cenzor* nemcsak egyes lapok egy-egy évfolyamát fogja áttekinteni, hanem időről időre egy-egy magát konzervatívnak tekintő gondolatműhely (think tank) valamely témában kiadott anyagait is szemléli. Elsőként a Heritage Foundation családpolitikai javaslatait, elemzéseit. A Heritage Foundation 1973-ban alakult független alapítvány, amelyet sokan hoznak összefüggésbe a Ronald Reagan nevével fémjelzett politikával. A most bemutatott elemzések összegyűjtve megtalálhatók az alapítvány honlapján (www.heritage.org) a kutatási témák Family (család) címszáva alatt.

Az amerikai konzervatívok családpolitikai elemzéseit, ajánlásait olvasva európai, magyar szem számára a leginkább feltűnő az, hogy ennek középpontjában nem a demográfiai probléma és nem a gyermekszegénység áll. Az amerikai konzervatívok számára a fő a házasság intézményének védelme: „Házasságban vagy anélkül?” Ennek a politikának egyes elemei ismertek hazánkban is. Mindenekelőtt a homoszexuálisok házasságának engedélyezésével kapcsolatos viták. Hasonlóan többé-kevésbé ismert az amerikai konzervatívok hosszas küzdelme a Legfelsőbb Bíróság 1973-as *Roe vs. Wade* döntése, vagyis az abortusz liberalizálása ellen. Érdekes módon a Heritage Foundation utóbbi évtizedekben született dokumentumai (Background Paper, Heritage Lecture, Testimony, Memo) közül csak egy-kettő foglalkozik ezzel a két kérdéssel. A legtöbb tanulmány inkább arra koncentrál, hogy az Egyesült Államokban visszaesik a házasságkötések száma: milyen hatásai vannak ennek, illetve milyen kormányzati politikával lehetne ezt a folyamatot megállítani, vagy legalábbis lefékezni. A következő rövid recenzióban először összefoglaljuk a „miért?” kérdésre adott válaszokat: miért gondolják, hogy kormányzati szerepvállalásra van szükség a házasság intézményének megerősítése érdekében? Ez után térünk rá a „hogyan?”-ra: milyen kormányzati programokat javasolnak? Milyen olyan programokat mutatnak fel, amelyek meggyőződésük és az általuk bemutatott – persze politikusokról lévén szó, néha kicsit egyoldalúan szerkesztett – adatok tanúsága szerint hatékonyak, és egyben a liberális jogállam keretei között maradnak?

Miért?

Szegénység. A szegénység lényegesen alacsonyabb azon családok és gyermekek körében, akik teljes családban élnek, mint azok körében, akiknek a szülei soha nem házasodtak össze. Amerikában például a teljes családban élő gyermekek szegénységi aránya 7%, amely a válás után 22%-ra nő. Ezzel párhuzamosan azon gyerekek kö-

reben, akik házasságon kívül születtek, de később a szülők (vagy az anya egy másik férfivel) összeházasodtak, a ráta 25%, míg azoknál, akik egyedül is nevelik gyerekeiket: 51%. Természetesen a szegénység esélyének változása az anyákat is hasonlóképpen érinti. Szintén ehhez hasonló számokat kapunk, ha azt nézzük, hogy a különböző családtípusokban élő gyermekek hány százaléka kap segílyt. Mivel a szegénység örökölhető, az ilyen családokban felnőtt gyermekek felnőttkori szegénységének (és szociális támogatásának) esélye is nagyobb.

Persze ezeket – és a későbbi – számokat némi kételkedéssel kell fogadni, hiszen egyszerűen átlagos értékeket ad, nem szűri ki az összetétel-hatást. Például ha a feketék körében eleve magasabb a szegénység, és a feketék körében több a házasságon kívül vállalt gyerek, akkor a házasság és a szegénység előbb bemutatott összefüggése csak lát-szólagos, hiszen az elsősorban a feketék ezen csoporton belüli magas számát jelzi.

Azonban az egyik legfontosabb érv éppen a feketék körében megfigyelhető magas szegénység. A feketék körében a magas szegénységi ráta elsősorban annak köszönhető, hogy több az egyszülős háztartás: a fekete gyerekek 57%-a él egyszülős háztartásban, szemben a fehérek 21%-os arányával. A fekete gyerekek körében magasabb szegénységi rátát (31% ill. 12%) szerintük elsősorban ez okozza: ha külön elemezzük, akkor a kétszülős háztartások esetében nincs különbség a fehérek és a feketék szegénységi rátája között (8,2% ill. 7,8%). Viszont mivel a feketék között lényegesen több az egyszülős háztartás, ez alapvetően megnöveli a feketék körében a szegénységi rátát – ráadásul az egyszülős fekete háztartások esetében a szegénységi ráta már meghaladja az egyszülős fehér családokét (49% ill. 33%).

A házasság büntetése. A Heritage által hangsúlyozott egyik legnagyobb probléma az, hogy a jóléti, szociális segélyek gyakorlatilag büntetik azon alacsony jövedelmű családokat, akik házasságban élnek. Természetesen nem úgy, hogy kizárják őket a segélyezésből (vagy mondjuk az egyszülős családoknak eleve magasabb támogatást adnak), hanem azáltal, hogy a jövedelemtesztre épülő segélyezetttek közé könnyebben kerülnek be, ha nem házasodnak össze. Az ok egyszerű: amíg az apa többet keres, mint az anya, addig az esetleges házasság emeli a család jövedelmét, és ezzel vagy már kikerülnek a segélyezetttek közül, vagy legalábbis alacsonyabb segélyre lesznek jogosultak. Az egyik legfontosabb törekvés ezen büntetés kiküszöbölése, azonban ennek módját a jövedelemteszten (rászorultsági elven) alapuló szociálpolitikai juttatások esetében elég nehéz megtalálni. Az egyik általuk vizsgált lehetőség az, hogy az apák keresetét abban az esetben is hagyják figyelmen kívül, ha házasságra lépnek. Ez megszüntetné ugyan a házassággal szembeni ellenőztönzést, viszont ezt, vagyis többé-kevésbé az anyai jogú támogatást ennek ellenére sem javasolják, mert jelentős kiadásnövekedéssel járna – természetesen feltételezve, hogy a segélyezéskor használt jövedelemhatár nem változik.

Ezen a ponton igen élesen szállnak szembe azon ellenérvvel, mely szerint a nem házas nők szegénységének valódi oka nem a házasság hiánya, hanem az apa alacsony keresete. A későbbiekben bemutatott, a konzervatívok által javasolt, védelmezett policyk ellenzői szerint a szegénység valódi oka nem a házasság hiánya, hanem a férfiak alacsony munkaerő-piaci státusza: vagyis ha megházasodnának, sem kerülnének ki a szegények közül, hiszen az apa keresete sem lenne elegendő ehhez. Ezzel szemben a Heritage ezzel foglalkozó elemzése mindig azt emelik, ki, hogy (1) a nem házasként gyermeket szülő nők 75%-a szívesen alapítana családot a gyermeke apjával és (2) a házasságon kívül született gyermekek esetén az apa jövedelme akkora, hogy a később segélyre szoruló gyermekek, anyák 70%-a a házasság révén a szegénységi küszöb fölé kerülhetne.

A gyermekekre gyakorolt hatások. A klasszikus (kétszülős, természetesen a gyermek szülei alkotta) családban felnövő gyermekek esélyei lényegesen jobbák, mint azoké, akiknek a szülei elváltak, vagy akiknek a szülei soha nem is házasodtak össze. A körükben a depressziósak aránya 5,2%, míg a válással ez az arány 7%-ra nő (körülbelül ekkora az arány azok körében is, akik mostohaapával élnek), és jelentősen tovább nő, ha az anya házasságon kívüli kapcsolatban (8,5%), illetve ha egyedül él (9,4%). A gyermekek iskolai előmenetele (akár az osztályismétléseket, akár az iskolából való eltávolítást, kimaradást, akár a viselkedési problémák valószínűségét nézzük) lényegesen alacsonyabb a kétszülős családokban.

Ha a későbbi devianciát nézzük, ott is hasonló viszonyokat látunk: az ép családban nevelkedettek körében a marihuánafogyasztás esélye 20%, míg ez az érték az egyedül nevelteknél 29%-ra nő, a váláson átesettek esetében pedig már 35%. A keményebb drogok esetében a szakadék még nagyobb. A kokainfogyasztást vizsgálva az ép családokban felnőtt és az egyedül nevelt gyerekek (itt ez a másik szélső érték) között az eltérés majd háromszoros (2,8% ill. 7,5%). A börtönbüntetés esélye a legalacsonyabb a természetes szülők által alkotott családban felnövő gyerekeknél – ez az esély nő kétszeresére, ha a szülő egyedül neveli a gyereket, és még tovább, ha elvált szülők gyerekeről van szó.

A nők viszonyai. Amikor arról kérdezik a nőket, hogy mennyire elégedettek az életükkel, akkor a magukat boldognak érző nők aránya a legmagasabb azok körében, akik házasságban élnek (félreértések elkerülése végett: itt is csak 43,5%). Ezzel szemben ez az arány kevesebb mint a felére esik vissza az elváltak és a soha meg sem házasodottak körében. Ugyanezt a viszonyt fedezhetjük fel az öngyilkosságot vizsgálva: az elvált, egyedül élő nők körében az öngyilkossági kísérletek valószínűsége két és félszer akkora, mint a házasságban élőké.

Zaklatás, erőszak. A „családon belüli erőszak” nagy része nem családon belül történik. A házasságban élő nőket lényegesen kevesebb támadás éri partnerük részéről,

mint azokat, akik házasságon kívüli kapcsolatban élnek. Az Egyesült Államokban például azon nőknek, akik valaha is voltak házások, csak fele akkora részük élt át a társa részéről valamiféle erőszakot, mint azoké, akik soha nem házasodtak meg. A klasszikus családban élő gyermekeket lényegesen kevesebbszer éri szexuális zaklatás, mint az egyszülős háztartásban élő, vagy a nem természetes szülei alkotta családban élő gyermekeket. A Heritage által többször hivatkozott angol adatok szerint azon gyermekek, akik mostohaapával élnek egy családban, hatszor akkora arányban szenvednek el ilyet, mint azok, akik természetes szüleikkel laknak. De a többi család típusban a helyzet még ennél is rosszabb: az előbbi hatszoros többlet 14-szeresre nő, ha az anya egyedül él; 20-szorosra, ha a természetes szülők élnek ugyan együtt, de nem házasodnak össze, és 33-szorosra, ha az anya házasságon kívüli kapcsolatban él egy másik férfival. (Természetesen ezt az adatot ugyanolyan körültekintéssel kell kezelnünk, mint minden, az otthoni erőszakkal kapcsolatos adatot, hiszen az ilyen statisztikák mindig jelentős látenciát rejteneek: nem tudhatjuk, hogy a két összehasonlított csoporton belül ugyanakkora-e a be nem jelentett esetek száma.)

Abortusz. Az amerikai adatok azt mutatják, hogy miközben a gyermeket váró nők aránya megközelítően ugyanakkora a házas és a nem házas nők körében, az abortuszok több mint négyötödét a házasságon kívül élő nőknél (és gyermekeiken...) hajtják végre.

Hogyan?

A fentiek alapján, a konzervatív érvelés szerint, a kormányzatnak elemi kötelessége – és érdeke is – lenne megakadályozni a házasság intézményének korrodálódását. Ugyanakkor itt fel kell hívni a figyelmet arra, hogy míg a fentiekről esetleg éles vita folyik a konzervatívok és a radikálisok között, amikor policyt kell alkotni, akkor mind a két nagy párt egyaránt olyan programok indításában érdekelt, amelyek a család intézményét próbálják erősíteni. Például azon politikák nagy része, amelyeket a most következő fejezet részletez, nem konzervatív kormányok alatt jött létre, hanem Clinton elnöksége alatt indultak el. A legtöbbet emlegetett példa az 1996-ban elfogadott Welfare Reform Act. Azon állami szintű programok pedig, amelyeknek a szövetségi szintű felkarolását, támogatását javasolják, gyakran demokrata párti kormányzó nevéhez köthetőek.

Az alapítvány ajánlásai között két csoportot különíthetünk el. Egyrészt a Bush-kormányzat előtti, illetve annak első időszakában született jelentések, amelyek arról szólnak, hogy milyen programokat lenne érdemes kiépíteni – pontosabban mely tagállam melyik programját ajánlják a többiek, illetve a föderális kormány fi-

gyelmébe. A másik a Bush-kormányzat által útjára indított Healthy Marriage Initiative utáni időszak, amikor a fő feladat ezen program védelme. (A program nagyjából lefedi az alapítvány korábbi ajánlásai közül azokat, amelyek címzettje a föderális kormányzat volt, de természetesen nem esik teljesen egybe azzal.)

Előre kell bocsátani, amit a Heritage ezzel kapcsolatos ajánlásai is mindig elsőként hangsúlyoznak – a fő ellenvéleményekkel szembeni védekezésül is: a javasolt kormányzati programok nem lehetnek kötelező jellegűek, mindig meg kell tartani az önkéntességet. A maximum, amit a kormányzat megtehet, az, hogy különböző ösztönzők (adókedvezmények, illetékelengedés) révén kedvezményezi a különböző programokra vállalkozókat, de még ezt sem tekintik központi elemnek. A fontosabb az, hogy az állam támogassa a családalapítást elősegítő, illetve a válások számát vélhetően csökkentő nem kormányzati programok elindulását. Fontos szempont, hogy elsősorban preventív és nem reparatív, vagyis a házasság felek közötti konfliktusokat megelőző, és nem az azok felszámolásában segítő programokat javasolnak – bár az utóbbira is láthatunk majd példákat. A nem-kormányzati (civil, elsősorban egyházi) jelleg természetesen központi jelentőségű, mert ezzel nem erősítenék a kormányzati bürokráciát, amelyet a konzervatívok már az újabb kormányzati programok nélkül is túlzottan nagyra tartanak.

Oktatás. A család a konzervatívok fejében sem úgy él, mint a béke, a harmónia automatikus megteremtője, hanem mint olyan intézmény, amelyet különböző konfliktusok terhelhetnek. Épp ezért az egyik legfontosabb feladat az, hogy a fiatalok a házassággal együttjáró problémákra jó előre felkészülhessenek. Ezt szolgálják azok a programok, amelyek az oktatásba (a high schoolok szintjén) próbálják beemelni a házassággal kapcsolatos problémák oktatását: házastársak közötti konfliktusok kezelése, a gyermekneveléssel összefüggő problémák megoldása, gazdálkodási/költségvetési kérdések, karrierrel kapcsolatos dilemmák stb. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a korai felkészítés nem szabad hogy a házasság minél korábbi megkötésére ösztönözzön. A valódi cél itt az, hogy a fiatalok a „normális” életritmus alapján tervezzék az életüket, vagyis először fejezzék be az iskolát, utána keressenek (és találjanak) munkát, és csak ezután házasodjanak. Ugyanakkor ami legalább ennyire fontos: gyermeket csak a házasság megkötése után vállaljanak.

Speciális célcsoportot képezhetnek azon fiatalok, akik nem családban, hanem egyszülős háztartásban élnek. Mivel nem családban nőnek fel, így később maguk is nehezen alapítanak majd családot. Erre utalnak azok a vizsgálatok, amelyek azt kérdezik a gyerekektől, hogy hajlandóak lennének-e majd házasságon kívül gyermeket vállalni. Erre a kérdésre egy amerikai vizsgálat szerint majd kétszer annyian adnak pozitív választ azok, akiket az egyik szülő egyedül nevelt, mint azok, akik szüleikkel élnek együtt egy családban. (Igaz, ez utóbbiak körében is 45% az igen válaszok ará-

nya.) Körükben a későbbi válások esélye is magasabb. Nem véletlen, hogy épp ezen a területen, vagyis a házassághoz szükséges humántőke kifejlesztése terén találjuk a legfontosabb új kezdeményezéseket. Megpróbálják még a házassággal és a gyermekneveléssel óhatatlanul együttjáró konfliktusok kialakulása előtt megismertetni azokat a technikákat, amelyekkel ezeket kezelni lehetne.

Az oktatással kapcsolatban a leginkább ajánlott megoldás az ún. Marriage Savers. Ennek keretében többféle programot kínálnak jegyeseknek. Ide tartozik a házasság előtti többhónapos felkészítő tanfolyam. A házasság előtti programok már nem általánosságban az együttélésre készítenek fel, hanem az adott személlyel kötendő házasságra: megfelelő eszközökkel a potenciális problémaforrásokat is fel lehet tárni, és ezekre speciális válaszokat lehet adni. De speciális képzést lehet kidolgozni a gyermekvállalásra készülő, esetleg már házasságban élő pároknak is. De ennek részeként képezik ki a később, a közösségben élő többi, hasonló korú házaspárnak segíteni kívánó ún. mentor házaspárokat is.

Ezek esetében komolyabb ösztönzőket is ki lehet építeni. Egyes amerikai tagállamokban például azoknak a pároknak, akik hajlandóak részt venni ezen, különböző illeték- és adókedvezményeket adnak. De ugyanilyen hatása lehet az erős promóciós kampányoknak is. Például ma explicit cél, hogy az egyedül élő szegény, segílyt kapó nőkhez eljuttassák ezeket a programokat. (Jelenleg a föderális szinten vitatott családügyi programnak ez a legfontosabb, és egyben legtöbbet támogatott eleme.)

Abszcinenciaprogramok. Amennyiben a házasságon kívüli – korai – gyermekvállalás kedvezőtlen hatásairól mondtak igazak, akkor már csak ezért is megfontolandó, hogy nem lenne-e kormányzati feladat annak elősegítése (persze megfelelő eszközökkel), hogy a fiatalok körében a szexuális élet megkezdése kitolódjék.

Bármilyen furcsán is hangzik ez a magyar közéletet ismerve, de a világ legkülönbözőbb részein igen komoly kampányok folynak azért, hogy a fiatalokkal megértésük a szüzesség megtartásának, illetve a monogámiának az előnyeit. Természetesen ezt a programot álszentnek bélyegzik, hiszen – mint az Egyesült Államok adatai mutatják – az ebben résztvevő fiatalok nagy része sem „bírja ki” a házasságig. Viszont kétségtelen, hogy az ő körükben a nemi aktivitás – és minden ezzel járó káros hatás – lényegesen ritkább.

Házassági konfliktusokkal kapcsolatos segítség, illetve a házassági konfliktusok figyelemmel kísérése. Látuk, hogy a válás jelentősen megnöveli sok káros hatás bekövetkezésének a valószínűségét. A feladat a válások számának csökkentése, elsősorban a már említett prevenció révén. Ebben segíthet a folyamatos tanácsadás, illetve a mediáció, különösen annak speciális formája. Ebben az esetben azt nem szakképzett mediátor vagy nemcsak egyedül ő végzi, hanem egy az adott közösségben élő, a feladatra vállalkozó és arra felkészített mentor házaspár. De ide tartozik az is, hogy a házaspárokkal kapcsol-

latba kerülő állami alkalmazottakat – mindenekelőtt a védőnőket, szociális munkásokat – is kellő készségekkel ruházzák fel, őket is képessé tegyék arra, hogy a házasságon belüli konfliktusok megoldásában segídenek tudjanak. De ide sorolhatóak a Marriage Savers program további elemei közül az ún. Marriage Encounter (www.wwme.org), a Marriage Alive (www.marriagealive.org) és a Family Builders (www.familybuilders.net) alprogramok, sőt van kifejezetten a szétvált párokra vagy „mostoha szülőkre”, vagyis olyan családokra kidolgozott program is, ahol valamelyik szülő előző házasságából (kapcsolatából) született gyermek él.

Válás. Az alapítvány felveti, hogy a válás szabályozásának változtatásával is csökkenthető lenne a válások száma, illetve ami ennél fontosabb, elő lehetne segíteni a konfliktusok rendezését. Az Egyesült Államokban nagy vihart kavart az ún. no-fault válás intézménye. Ez esetben gyakorlatilag eltekintenek attól, hogy válás esetén bizonyítani kelljen, hogy valamelyik fél nem teljesített valamilyen vele szemben okkal megfogalmazható elvárást. Ezeknek a vitáknak a megelőzése végett egyre több államban elegendő valamelyik fél válási szándékának kinyilvánítása. Természetesen a konzervatív csoportok e „liberalizált válási eljárás” ellen foglalnak állást, de ezen túlmenően egyéb megoldásokat is javasolnak. Ezek lényege az, hogy a válás előtt időt kell adni a feleknek arra, hogy átgondolják a viszonyaikat, mielőtt kimondanák a válást. Ide tartozik egyrészt a mediáció, amely természetesen ilyenkor is szóba jöhet, illetve az ún. covenant marriage. Ez utóbbi egy speciális házassági szerződés, amelyben a két fél a házasság megkötésekor vállalja, hogy kivonják magukat a szokásos válási procedúra alól. Tulajdonképpen arra vállalkoznak, hogy a „normális családjogi aktussal” szemben egy erősebb, reményeik szerint valóban életük végéig tartó házasságot kötnek. Ennek része az, hogy vállalják, az esetleges válásukat nehezebben mondják majd ki. (Azokban az államokban, ahol ilyen létezik, vagy a bevezetését tervezik, ennek a nehezítésnek fontos része, hogy meglehetősen hosszú időszakot és egy kifejezetten a külön élő párok problémáival foglalkozó tanácsadó programon való részvételt írnak elő a válás kérelmezése és a válás kimondása között. A program egyik eredményét egyébként nem is az ilyen szerződések számával mérik, hiszen vélhetően olyan párok kötnek ilyeneket, akiknek esetében a válás egyébként is valószínűtlen, hanem azzal, hogy azok közül, akik elindították a válási folyamatot, a hosszú eljárás alatt hányan gondolták meg magukat.) Ezzel persze ismét szembekerülünk a fenti dilemmával: lemondhat-e valaki a többiek számára elérhető szabadságról, ezúttal a váláshoz való jogról? A jobboldali válasz, mint fent is jeleztem, természetesen az igen.

Közbeszéd. A konzervatívok programjában alapvető fontosságot kap a család pozitív képének propagálása. Ennek kulcsa, hogy elsősorban azon csoportokra célozzák az üzeneteket, például televíziós kampány formájában, ahol a házasságon kívüli

gyermekvállalás magas, vagyis – ami ugyanaz – azon csoportokra, ahol az apák viszonylag kisebb hányada vállalja fel, hogy a gyermeke anyjával házasságot kössön. (Lásd például: National Fatherhood Initiative.)

Alternatív programok. A Heritage Foundation – különösen a Healthy Marriage Initiative beindítása óta – az egyik legfontosabb feladatának azt tekinti, hogy a baloldali támadásokkal szemben érvekkel vértesse fel a konzervatív családpolitika híveit. Ezen ellenérvek közül néhányat fentebb már láthattunk. Itt azonban érdemes felvetni a két legfontosabbat. Az egyik a költségvetési teher kérdése – pontosabban az, hogy ezen programok forrásait más programokra kéne átcsoportosítani; a másik pedig az emberjogi: van-e bármi köze a kormánynak ahhoz, hogy a polgárok akarnak-e házasodni vagy sem?

A költségvetési ellenérvek általában azt vetik fel, hogy a konzervatív családpolitika rá költött pénzeket helyesebb lenne a munkanélküliek átképzésére (és ezzel elvileg a családfők jövedelmi helyzetének javítására) költeni. Ezzel szemben a konzervatívok az aktív munkaerő-piaci politikák teljes hatástalanságát hozzák fel: a hatvanas évek nagy szociálpolitikai programjainak indulása óta elköltött dollár-milliárdokra hivatkoznak, amelyek az általuk idézett adatok szerint teljesen hatástalanok maradtak. Az aktív munkaerő-piaci politikákban résztvevők jövedelme a programok következtében gyakorlatilag nem nőtt. A másik tipikus alternatívaként a családtervezésre, fogamzásgátlásra irányuló támogatási, felvilágosító politika merül fel. Itt is, mint a munkaerő-piaci programok esetében is, az egyik legfontosabb konzervatív érv a két program kiadásainak alapvetően eltérő nagysága. A Heritage által gyakran emlegetett adat szerint a két program között az arány úgy alakul, hogy míg egy centet költenek az abszcinencia-programra, addig 12 dollárt a különböző fogamzásgátlást népszerűsítő programokra. A források átcsoportosítása tehát igazából csak azt jelentené, hogy egy egyelőre ki nem próbált, bár hatásosnak tűnő kis program költségvetési támogatásával megnövelik a gyakorlatilag hatástalannak tűnő program költségvetési támogatását, amely emiatt gyakorlatilag alig emelkedne.

A programok hatásosságát általában Kansas példájával igazolják. Kansas Cityt a Mississippit kettéosztja, két külön tagállamhoz is tartoznak. Míg az egyik parton a konzervatív családsegítő program – jelesül a Covenant Marriage – elindult, addig a másikon nem. Ezzel együtt a válások száma az első esetben két év alatt majd harmadával csökkent, míg a túlparton továbbra is nőtt.

Az ideológiai jellegű érvekkel szemben a Heritage alapvetően a közvéleményre hivatkozik, másrészt fiskális jellegű érveket ajánl. Egyrészt a házasság intézményének általános támogatottságára hívják fel a figyelmet: az amerikaiak nagyon nagy része az egyik legfontosabb intézménynek tartja, és Oklahomában – amely állam a konzervatív családpolitika egyik legtöbbet emlegetett példája – csak 15% ellenzi a

beindított, önkéntességen alapuló programokat. A fiskális érv szerint pedig: mivel a házasságok számának csökkenése alapvetően hozzájárul a szegénység növekedéséhez, sőt az állam a szociális támogatások miatt gyakorlatilag azonnali kiadásokkal néz szembe, amint egy házasság felbomlik, így elemi érdeke lenne ezt a folyamatot valamiképpen fékezni. Természetesen, mint láttuk csak a házasság ellen ható ösztönzők lebontásával, illetve önkéntességen alapuló programokkal.

Választási kultúrműsor Etyeken az 1949-es választások során